

YU POP ROCK I SLUŽBA DRŽAVNE BEZBEDNOSTI

Neki službenici državne bezbednosti spremni su da progovore o akcijama u kojima su učestvovali za vreme Titovog i Miloševićevog režima. Jednu od najspeficijnijih priča ima nekadašnji pomoćnik načelnika Resora državne bezbednosti Živan Velisavljević koji je penzionisan početkom 1990. godine ukazom tadašnjeg predsednika SFRJ.

Velisavljević danas živi u svojoj porodičnoj kući u rodnim Lojanicama, u blizini Šapca. Njegova kuća je daleko od onoga kako bi javnost zamišljala domove penzionisanih špijuna. Ovde nema visokih zidova, gvozdrenih vrata koja se otvaraju daljinskim upravljačem i dobermana čuvara. Pa ipak, iako je Velisavljevićeva kuća kao jedna od mnogih u ovom kraju, u njoj postoji nešto po čemu se razlikuje.

Na brižljivo uređenom tavanu, Velisavljević ima kolekciju od nekoliko hiljada LP ploča isključivo zabavne i rok muzike nastale u SFRJ. Na pitanje da li je diskofil, Velisavljević kaže da mu te ploče nisu za razonodu već da su mu sredstvo za rad. Štaviše, Velisavljević nam otkriva da nijednu od ovih ploča nominalno ne može da otuđi jer mu ih je Resor državne bezbednosti dao na revers.

Tito i Stane Dolanc

Velisavljevićev angažman u službi počeo je 1968. godine. Studentske demonstracije su ozbiljno uzdrmale Tita. Iako je uspeo da ih umiri, Tito je primećivao da se stalno pojavljuju nova žarišta. U tom trenutku Tito je tek bio priveo kraju krizu oko Brionskog plenuma a odmah se pojavila studentska kriza i invazija na Čehoslovačku i bilo je potrebno pacifikovati barem jedan od frontova. U tom cilju Tito je na tajnom sastanku diskutovao o tome koji se front može prvo rešiti. Veljko Vlahović je predlagao da SFRJ nabavi atomsku bombu koja bi joj bila garant suvereniteta, Edvard Kardelj je pominjao približavanje NATO paktu a Stane Dolanc je izašao sa najbizarnijim predlogom. Dolanc je naime objasnio kako je CIA koristeći muziku bendova snažno oslonjenih na hedonizam i upotrebu opojnih droga uspeła da otupi borbenu oštricu studentskih protesta u Americi i da brojne progresivne mlade ljude pretvori u bezopasne klovnove bez jasne revolucionarne ideje.

Dolanc je u saradnji sa svojim najbližim poverenicima Srđanom Andrejevićem i Obradom Đorđevićem izabrao mladog Živana Velisavljevića da vodi Miljacku. I Velisavljević je vodio ovu operaciju pune 22 godine.

„Prvi regrut prirodno bio mi je Goran Bregović. Sa njim nije bilo problema, on je voleo i ideju jugoslovenstva i seks i drogu, tako da smo se lako dogovorili,“ svedoči Velisavljević. „Sa Bregovićem sam čak primenjivao i jedan sistem koji je Služba koristila sa kriminalcima - omogućavala im je da krađu u inostranstvu a da dobijaju sklonište u Jugoslaviji u zamenu za obavljanje ponekog posla za nas. Tako sam i ja omogućavao Bregoviću da krađe strane pesme, da ih objavljuje ovde kao svoje, a da u njima propagira ono što je nama bilo potrebno.“

Zdravko Čolić već nije bio tako jednostavan za regrutaciju.

Samit u Skenderiji

„Zdravko Čolić je bio izuzetno talentovan izvođač i njega nismo mogli da regrutujemo tek tako. On nije imao ništa protiv nas ali nije želeo da ikome išta duguje.“ Ipak, kada je uhapšen u Ohridu zbog razmenjivanja deviza, Velisavljević je u tome video svoju priliku. „Obišao sam ga u zatvoru u Ohridu i dogovorili smo se za petnaest minuta.“

U Velisavljevićevom odeljenju u resoru državne bezbednosti nastupila je histerija kada su saznali da je Čola regrutovan. A onda se pojavila panika kada su shvatili da su mu potrebne velike hit pesme. Deo

Službe je sumnjao u Kornelija Kovača, i odlučeno je da cela jugoslovenska pop scena stane iza Čolića.

„Napravili smo tajni sastanak jedne noći u Skenderiji. Šest mlaznih aviona RV i PVO¹ je dovezao sve ključne pop kompozitore kod nas. Bili su tu Arsen Dedić, Đorđe Novković, Kornelije Kovač, Bojan Adamič, Žika i Radovan iz Zane, Momčilo Bajagić, mali Zlaja Arslanagić iz Crvene Jabuke, Iztok Turk, Jasenko Houra, Jura Stublić, Vladimir Divljan, Zoran Lesendrić i mnogi drugi.“

„Smestili smo ih u Skenderiju. Sedeli su potpuno nepripremljeni šta ih čeka. Onda sam ja izašao za govornicu, osetio sam se kao Tito, i rekao im da je svako dužan da pripremi po jednu pesmu za Čolin povratnički album.“ Velisavljević ni danas ne može da sakrije ushićenje.

Ekipa kompozitora je potom vraćena avionima u svoje gradove i započet je rad na pesmama. Međutim, u Službi je zavladao nervoza pošto se toliki broj ljudi nije mogao bezbednosno kontrolisati, tako da su se na kraju opredelili da ipak Bregović uradi ceo album kako pesme ne bi isticale u javnost.

„Čolićev povratnički album je u jednom trenutku delovao kao da će biti najveći album u istoriji pop muzike. Činilo se da će ovo biti za Čolića ono što je „Smile“ bio za Beach Boyse, a mi to nismo smeli da dozvolimo, Čola je bio potreban Jugoslaviji u tom trenutku, i na kraju je sve rešio Brega.“

Ratne trake

Služba državne bezbednosti je bila zadužena i za pripremanje konceptualnih albuma koji su imali funkciju da se zavrte u etru u slučaju rata, pa čak i nuklearne apokalipse. „To su tzv. Albumi sudnjeg dana, tako smo ih zvali u službi, na njima su snimljene poslednje pesme na svetu, pesme uz koje je ovaj narod trebalo da preživi nuklearnu zimu.“

Na pesmama je radio sam krem jugoslovenske scene, u saradnji sa timom psihologa. „Ima nekih ljubavnih pesama koje smo testirali na životinjama. I zaista kada bi im pesma bila puštena, one su ih navodile na parenje kroz lučenje određenih hormona. Takve pesme u principu su pravljene za slučaj da u bunkerima posle nuklearnog rata moraju da se ljudi stimulišu na produžavanje rase.“

„Pustiti takvu pesmu u etar u regularnim okolnostima je krivično delo. Ti snimci se nalaze u sefu Načelnika SDB dan-danas.“ Velisavljević nerado govori o ovim pesmama. Ipak, posle velikog navaljivanja rekao je da je neke od njih pisao Kiki Lesendrić a da ih pevaju Zana Nimani, Anja Rupel i Marina Perazić. Kada smo ga upitali, liče li te pesme na njihove ranije radove, Velisavljević se osmehnuo i lakonski odgovorio, „Denis i Denis su za ovo vrtić...“

Dvostruki agenti

Velisavljević kaže da se u svojoj praksi samo jednom sreo sa dvostrukim agentom. To je bio slučaj Iztoka Turka, vođe i glavnog autora grupe Videosex. „Iztok je radio za nas. Negde u vreme albuma „Lacrimae Christi“ kontaktirala ga je nemačka služba BND. On je želeo da prekine kontakte sa njima ali mi smo insistirali na tome da ih on nastavi.“ Kako se približavao raspad Jugoslavije, Velisavljević tvrdi da se i Turkova lojalnost pomerala ka Nemcima. „Nisam siguran da je Turk izdao Jugoslaviju, mislim da joj je bio lojalan do samog kraja, ali kako je vreme odmicalo sve manje i manje. O tome govore njegovi neuspeli pokušaji da sa Videosexom snimi pesme na engleskom.“

Snimanje pesama na engleskom je po Velisavljeviću bila smišljena provokacija u samim centrima nemačke obaveštajne službe kako bi se kolonijalizovala jugoslovenska muzička scena. „Oni su želeli da marginalizuju naše bendove time što su ih nagovarali da snimaju na engleskom čime su ih odvojili od domaće publike, a nisu dobijali pravu šansu na inostranoj sceni. Na svu sreću, to im je uspevalo kod alternativnih bendova. Mi smo Bregu, Čorbu i Azru držali pod gvozdanim stiskom.“

„Album Divljih jagoda na engleskom bio je klasična zavera MI6. Njih je kao svoje agente u tom periodu držao ozloglašeni Entoni Monkton. On je počeo svoju karijeru kao rokenrol operativac za SFRJ da bi na kraju završio službujući u Beogradu.“ Na svu sreću DB je imao svog aduta u grupi. „Alen Islamović je bio naš čovek i razarao je englesku karijeru Divljih jagoda iznutra. On je bio zdrav element u

¹ RV=Ratno vazduhoplovstvo; PVO=Protiv-vazдушna odbrana.

toj grupi, i zato smo ga i nagradili mestom pevača u Bijelom dugmetu.“

Velisavljević sebe i danas smatra Jugoslovenom. On veruje da su same republičke službe državne bezbednosti radile protiv zajedničke države, čak i u domenu rokenrola. „Jasenka Houra je bio čovek hrvatske republičke Službe. Nekoliko puta sam im slao dopise da nam ga stave na raspologanje u saveznoj službi jer je talentovan muzičar, a oni su odbijali i smišljali neke formalnosti. „Odgovorno tvrdim da je njegova pesma 'Mojoj majci (zadnja ruža Hrvatska)' maslo zagrebačkog odeljenja.“

„Nema nevinih,“ nastavlja Velisavljević, „kada smo primetili da se Bog i crkva često pominju u pesmama Pilota, priveli smo Lesendrić Zorana da vidimo o čemu se radi. Tokom noći javio nam se šef beogradskog odeljenja i rekao nam da je on njihov. Mi smo morali da ga pustimo. Ja sam tada shvatio da svaka republička služba ima svoj bend.“

Ibarska magistrala

„Rata ne bi bilo bez propagande i bendova poput Prljavog kazališta,“ naglašava Velisavljević. On smatra da je naivno očekivati da je borba između tajnih službi bila išta pitomija na polju rok scene nego na drugim poljima. „Scenario Ibarske magistrale je prvi put primenjen na Krcunu, a drugi put na Draženu Ričlu.“ Velisavljević odgovorno tvrdi da u saobraćajnoj nesreći člana Crvene Jabuke nisu čista posla. „Zlaja je ubrzo napustio bend, on je bio anđeo, jedan od mojih najdražih operativaca, pravi Jugosloven,“ kaže Velisavljević. „Mislim da će biti zanimljivo ako Žera ikada progovori, on zna celu priču.“

Sadašnja scena

Velisavljević ne prati sadašnju scenu od kada se penzionisao. Ipak ono što vidi po televiziji i Internetu mu ne uliva poverenje. „Dosta talentovanih ljudi je otišlo u narodnjake, a na rok sceni dosta bendova peva na engleskom, a to ništa ne valja. Scena je bila mnogo bolja dok je DB kontrolisao jer mi smo i kreativno pomagali kad je nailazila kriza.“ Velisavljević se ponosi podatkom da je DB za pesmu „Lipe cvatu“ angažovao čak tri profesora Muzičke akademije i jednog profesora književnosti da pomognu Bregoviću da je osmisli. „Danas više nema takve ambicije, nažalost. Plašim se da DB više ne kontroliše ni one bendove koje je sam osnovao.“